

est de essentia creaturæ, cum possit illa essentia intelligi in sola potentia objectiva ex parte ejus, et effectiva ex parte creatoris; ergo, si jam supponitur aliquid esse actuale et entitativum, quo illa essentia est extra potentiam objectivam, nulla superest ratio ob quam alius actus formalis requiratur distinctus a priori esse, cum etiam illud esse actuale non possit esse de essentia creaturæ. Cumque ipsamet entitas existentia possit esse interdum in potentia, interdum in actu, et consequenter etiam de illa necesse sit fateri, non esse de essentia ejus actu existere, neque actu constituere rem existentem, quam rationem latius urgebimus solvendo argumenta, et illa in contrarium retorquendo.

8. Præterea hic etiam habet locum ratio facta, quod saltem per divinam potentiam posset conservari actualis entitas essentia, sine illo ulteriori alio actu formali, quia, licet Deus non possit supplere causam formalem intrinsece componentem, potest tamen supplere dependentiam unius partis componentis ab altera, etiamsi illa actus formalis sit. Sicut licet non possit supplere causam materialem, ut intrinsece componentem, potest tamen supplere dependentiam formæ vel accidentis a causa materiali, ut latius in superioribus dictum est. Si autem Deus conservet essentiam actualem sine ulteriori actu existentia distinctæ, illa entitas sic conservata, est vere existens, et consequenter, quidquid illi addi fingitur, non potest veram rationem existentia habere, et sine causa dicitur esse naturaliter necessarium ad formalem effectum existendi. Atque ad vim hujus rationis, sola præcisio per nostros conceptus sufficit; nam, hoc ipso quod intelligimus entitatem essentia actualis, factam a Deo, etiamsi non intelligamus illi esse additam aliam entitatem, sufficienter concipimus illam existentem, neque in hoc conceptu objectivo aliquid falsum, aut sibi repugnans includimus; hinc autem recte inferimus, nullam entitatem distinctam et superadditam posse esse necessariam ad formalem effectum existendi, quia effectus formalis nec mente præscindi potest a causa formali. Quod si propter hunc formalem effectum constituendum illa entitas non est necessaria, nec vere appellari potest existentia, nec probabilis causa reddi, propter quam necessaria sit, ut conditio, vel causa posterior, et aliquo modo extrinseca.

Excluditur distinctio modalis inter essentiam actualem et existentiam.

9. Secundo dicendum est, existentiam non distingui ab entitate actuali essentia tanquam modum ex natura rei distinctum ab illa. Hæc conclusio sequitur, meo judicio, evidenter ex præcedenti; et ideo existimo non loqui consequenter, qui priorem distinctionem negando hanc admittunt in præsentia materia. Nam, licet in communi loquendo, hæc distinctio, quæ minor est, possit intervenire ubi prior, quæ major est, non intercedit, tamen in præsentia, rationes, quæ probant existentiam non esse entitatem distinctam ab essentia actuali, simpliciter probant talem existentiam nihil omnino esse, seu (quod idem est) præter actualem entitatem essentia nihil ultra posse formaliter requiri ad existendum ut sic, sed solum ad subsistendum vel inhærendum, aut aliquid simile. Quod facile constabit applicando omnes rationes factas; ostendimus enim illud esse reale, quo actualis essentia immediate ac intrinsece constituitur ens actu, non posse distingui ex natura rei ab ipsa essentia prout est entitas in actu. Et præter rationes supra factas, sect. 3, facile declaratur in hunc modum: nam distinctio ex natura rei positiva ex parte utriusque extremi non potest intercedere nisi inter duo extrema, quorum unum sit modus alterius, ita ut res ut præcisiva a modo sit ens in actu positivum et reale, alioqui distinctio erit vel rationis, vel qualis esse potest inter ens et non ens; si ergo essentia, ut est ens actu, distingueretur ex natura rei ab illo esse, quo primo et intrinsece in tali actualitate constituitur, tanquam res a modo suo, ipsa essentia præcisive concepta et condistincta ab illo modo esset verum ens actu; ergo ut talis entitas est, non posset intrinsece constitui in tali entitate actuali per illum modum, seu per esse distinctum, sed potius cum illo componeret tertium quoddam compositum. Nam ex his, quæ ex natura rei distinguuntur tanquam ens et modus, fit vera compositio realis; ipsa vero extrema ex quibus fit reale compositum, et in quæ resolvitur, ita necessario comparantur, ut unum non componat nec intrinsece constituat aliud, ut in principio superioris assertionis declaratum est; ergo non potest talis modus, ex natura rei distinctus, esse primum et intrinsecum esse reale constituens actualem entitatem ipsius essentia; ergo illud esse quo sic

constituitur, quodcumque illud sit, non potest esse ex natura rei distinctum ab ipsa entitate essentia actualis.

10. Et confirmo, nam entitas essentia, in Angelo, verbi gratia, præcisive concepta absque ullo modo reali ex natura rei distincto ab illa, adhuc concipitur ut actualis entitas; nam concipitur ut aliquid temporale et extra nihil, et ut sufficiens ad componendum realiter cum alia re vel modo ei addito, quod non potest intelligi nisi in entitate reali; ergo essentia in sua entitate non constituitur intrinsece per modum a se distinctum ex natura rei; alioqui resolvere posset in aliam entitatem et illum modum; et ita procedetur in infinitum donec sistamus in simplici entitate actuali non composita ex re et modo distincto ex natura rei, et illam vocamus entitatem essentia. Quæ in Angelo, de quo loquimur, est simplex entitas, et similiter in materia et forma, licet in his sit partialis in ordine essentia vel natura, et ideo ex eis componitur integra essentia rei materialis, quæ eadem proportionem et rationem non includit in sua entitate aliquid esse distinctum a seipsa tota, seu a materia, forma et unione earum simul sumptis.

11. Rursus ostendimus, hoc ipsum esse reale, quo essentia primo constituitur ens actu, esse verum esse existentia; ergo ex hac parte satis jam probatum est, tale esse existentia non distingui ex natura rei ab essentia actuali. Addimus vero ulterius, præter hoc esse existentia, nullum aliud esse necessarium ut res existat, quia ipsum esse intrinsecum et entitativum sufficit, eique solum addi potest modus vel subsistendi, vel inhærendi, et omnis alia entitas, vel modus realis institutus solum ad existendum, est prorsus confictus. Atque ita relinquatur probatum, non solum non dari existentiam quæ sit entitas distincta ab entitate essentia, sed neque etiam quæ sit modus ex natura rei distinctus. Et confirmatur argumento supra etiam insinuato, quia si quid cogeret ad hanc distinctionem modalem, maxime quod essentia creaturæ potest existere et non existere; sed ille etiam modus, qui dicitur esse existentia distincta, potest actu esse, et in sola potentia objectiva, quod est posse existere et non existere; ergo etiam in illo modo erit distinctio ex natura rei inter ipsum et suum actuale esse, quod est impossibile; alias fiet idem argumentum de esse existentia illius modi, et sic procedetur in infinitum. Si ergo in ipsa exis-

tentia intelligi potest, quod interdum sit et interdum non sit, sine distinctione ex natura rei, cur non idem intelligi poterit in essentia actuali?

12. Scio, quosdam Thomistas¹ negare, actum essendi, quo essentia creata existit, esse suum esse. Sed non video quo sensu possit esse verum, loquendo de suo esse, solum quoad identitatem, seu indistinctionem; nam, si non est suum esse, ergo habet esse a se distinctum, et tunc de illo oportebit inquirere, an sit suum esse. Nam si ita est, cur non idem dicitur de primo actu essendi? Si vero non est, procedetur ulterius in infinitum. Nisi fortasse dicant, actum essendi essentia, neque esse suum esse, neque habere ullum esse, sed solum esse quo aliud est. Sed hoc potius est vocibus ludere, quam difficultatem solvere; nam, licet existentia non dicatur esse vel existere tanquam suppositum, quod propriissime est, tamen non est dubium quin, generalius loquendo, ita vere existat, sicut existunt accidentia, vel partes, et alia entia incompleta. Nam, si hæc existentia est ens ex natura rei distinctum ab essentia, ergo, eo modo quo est ens, habet esse; nam ens ab esse dictum est. Item tale ens ante creationem rerum erat tantum in potentia; et post creationem est ens actu; ergo est extra causas seu in rerum natura; ergo necesse est ut habeat esse proportionatum, vel ut sit suum esse. Deinde etiamsi ita loquamur, existentiam, scilicet, non existere, sed esse quo essentia existit, in hoc ipso considerare licet differentiam positam, scilicet, quod interdum talis existentia actu constituit rem existentem, interdum solum in potentia objectiva; unde etiam licet argumentari non esse de essentia existentia actu constituere rem existentem, quia in existentia in potentia concipitur totum id, quod est de essentia existentia creatæ, etiamsi non concipiatur actu exercere seu esse actum existendi, aut constituere rem existentem; et nihilominus non distinguitur ex natura rei existentia secundum suam rationem essentialem a seipsa, ut exercet actu munus existentia, ita ut concipiatur distinctio inter duo membra, quæ sint aliquid actu; ergo idem est de essentia existente vel non existente. Atque hoc modo omnes rationes, quibus alii probare conantur distinctionem ex natura rei inter essentiam et existentiam creatam, plane enervantur.

¹ Bannes, 1 p., q. 44, art. 1, ad 4 argum.

ur, et infirmæ redduntur instantia sen exemplo existentia creatæ, ut ex dictis satis patet, et in solutionibus argumentorum sæpius inculcabitur. Atque hinc excluditur aliorum responsio, dicentium existentiam non indigere alia existentia qua existat; nam, cum sit ratio existendi alteri, consequenter potest per seipsam existere. Sicut actio per seipsam fit, hoc ipso quod per illam fit terminus, et duratio motus seipsa durat, et quantitas seipsa extenditur. Sed hæc responsio procedit, ac si vis rationis factæ fundaretur in hoc, quod principium formale alicujus effectus nunquam posset per seipsum participare aliquo modo illum effectum, quod nos non licimus, neque est in universum verum, ut recte probat inductio facta. Non ergo in eo fundatur ratio, sed in eo quod, ex hoc, quod aliquid interdum sit, et interdum non sit, non potest colligi distinctio ex natura rei inter id quod existit, et quo existit. Quod si ex hoc principio non colligitur, nullum est aliud unde colligi possit. In exemplis vero adductis, vel non semper est distinctio ex natura rei inter quo et quod, ut fortasse inter durationem, et quod durat; vel si est, aliunde est colligenda; et nunquam est admittenda sine sufficienti indicio, ut supra tractatum est.

Quo modo essentia et existentia distinguantur.

13. Dico tertio, in creaturis existentiam et essentiam distingui, aut tanquam ens in actu et in potentia, aut si utraque actu sumatur, solum distingui ratione cum aliquo fundamento in re, quæ distinctio satis erit ut absolute dicamus, non esse de essentia creaturæ actu existere. Ad intelligendam hanc distinctionem, et locutiones quæ in illa fundantur, oportet supponere (id quod certissimum est), nullum ens præter Deum habere ex se entitatem suam, prout vera entitas est. Quod addo, ut tollatur æquivocatio de entitate in potentia, quæ revera non est entitas, sed nihil, et ex parte rei creabilis solum dicit non repugnantiam, vel potentiam logicam. Loquimur ergo de vera entitate actuali, sive sit entitas essentia, sive existentia; nulla enim entitas extra Deum est nisi per efficientiam Dei. Quapropter nulla res extra Deum habet ex se entitatem suam; nam illud *ex se* includit negationem habendi ab alio, id est, dicit talem naturam, quæ absque alterius efficientia habeat actualem entitatem, seu potius sit actualis entitas.

14. Atque hinc colligitur, quo sensu ve-

rissime dicatur, actu existere esse de essentia Dei, et non de essentia creaturæ. Quia, nimirum, solus Deus, ex vi suæ naturæ, habet existere absque alterius efficientia; creatura vero ex vi suæ naturæ non habet actu existere absque efficientia alterius. In hoc tamen sensu etiam non est de essentia creaturæ habere actualem entitatem essentia, quia ex sola vi suæ naturæ non habet talem actualitatem sine efficientia alterius; atque ita omne esse actuale, quo essentia in actu separatur ab essentia in potentia, dicitur non esse de essentia creaturæ, quia non convenit creaturæ ex se sola, neque ipsa sibi sufficit ut habeat hoc esse, sed provenire debet ex efficientia alterius. Ex quo manifeste fit, ut ad veritatem hujus locutionis non sit necessaria distinctio ex natura rei inter esse et rem cujus dicitur esse, sed sufficere ut illa res non habeat entitatem suam, vel potius ut non sit, neque esse possit illa entitas, nisi ab alio fiat, quia per illam locutionem non significatur distinctio unius ab alio, sed solum conditio, limitatio, et imperfectio talis entitatis, quæ non habet ex se necessitatem, ut sit id quod est, sed solum id habet ex influxu alterius.

15. Atque hinc ulterius fit, ut intellectus noster, qui potest præscindere ea quæ in re non sunt separata, possit etiam creaturas concipere abstrahendo illas ab actuali existentia, quia, cum non necessario existant, non repugnat concipere earum naturas præscindendo ab efficientia, et consequenter ab actuali existentia. Dum autem sic abstrahuntur, etiam præscinduntur ab actuali entitate essentia, tum quia neque hanc habent sine efficientia, aut ex se, aut ex necessitate, tum etiam quia non potest actualis entitas ab existentia præscindi, ut supra probatum est. Ex hoc autem modo concipiendi nostro fit, ut in re sic concepta, præscindendo ab actuali entitate, aliquid consideretur tanquam omnino intrinsecum et necessarium, et quasi primum constitutum illius rei, quæ tali conceptioni objicitur; et hoc vocamus essentiam rei, quia sine illa nec concipi potest; et prædicata, quæ inde sumuntur, dicuntur ei omnino necessario et essentialiter convenire, quia sine illis neque esse, neque concipi potest, quamvis in re non semper conveniant, sed quando res existit. Atque ex opposita ratione, ipsum actu existere, seu esse actualem entitatem, negamus esse de essentia, quia præscindi potest a prædicto conceptu, et de

facto potest non convenire creaturæ prout tali conceptui objicitur. Quæ omnia secus contingunt in Deo, quia, cum sit ens ex se necessarium, concipi non potest per modum entis potentialis, sed actualis tantum, et ideo actu esse, vere dicitur de essentia ejus, quia actu esse illi necessario convenit, et in re ipsa, et in omni vero conceptu objectivo divinitatis.

16. *Qualiter distinctio rationis inter essentiam explicetur ab aliquibus.* — Ex his ergo breviter res fere tota explicata est, et ex eadem doctrina possunt singulæ partes assertionis positæ declarari et probari. Et imprimis nullus est Theologorum, qui distinctionem rationis inter essentiam et existentiam non admittat, quamvis non omnes eodem modo illam explicent. Quidam dicunt existentiam dicere naturam individua, essentiam vero solum dicere naturam specificam ab individuis præcisam, et ideo aiunt esse inter ea distinctionem rationis, qualis est inter speciem et individua. Sed hi non attingunt neque assequuntur sensum quæstionis. Est enim hæc quæstio diversa ab illa de distinctione naturæ specificæ ab individuo: nam essentia non tantum specifica, sed etiam individua et singularis esse potest, sicut fuit in Christo essentia hominis, de qua inquiritur quo modo a sua existentia distinguatur; et similiter ipsa existentia potest in communi concipi, et singularis esse; alia enim est existentia Petri, et alia Pauli; non ergo magis dicitur existentia rem singularem quam essentia, neque distinguuntur essentia et existentia, tanquam commune et particulare; non est ergo eadem distinctio existentia ab essentia, quæ est individui a natura specifica. Quanquam per modum exempli aut similitudinis possit illa distinctio deservire, ad declarandum quo modo distinctio rationis inter existentiam et essentiam possit sufficere, ut actu existere negetur esse de essentia creaturæ; nam similis distinctio rationis inter individuum et speciem sufficit ut sola ratio specifica dicatur esse tota essentia rei, et non individuatio.

17. *Aliorum expositio.* — Alii dicunt, essentiam et existentiam creaturæ differre sola habitudine ad Deum, quia essentia ut sic non respicit Deum ut causam efficientem, sed ut exemplarem tantum; existentia vero addit essentia respectum ad Deum, ut causam efficientem a qua participatur. Verumtamen hæc expositio vel rem non declarat, vel multa includit falsa. Nam imprimis, quod attinet ad

esse essentia, vel loquitur de essentia actuali, seu quæ includat veram realitatem essentia, vel de essentia potentiali. Priori modo plusquam falsum esset dicere, essentiam creaturæ non esse a Deo, ut a causa efficiente, ut supra probatum est. Posteriori autem modo gratis dicitur, essentias creaturarum solum respicere Deum ut causam exemplarem, quia revera essentia sic concepta nullam causam habent in actu, cum nihil actu sint; in potentia vero seu in actu primo et virtuali non solum habent causam exemplarem, sed etiam effectricem. Imo, seclusa causalitate, vel ordine, vel applicatione ad causandum, potius dicitur Deus habere rationes rerum possibilem, quam exemplaria; nam illæ solum indicant speculativam scientiam; hæc vero magis denotant practicam habitudinem causæ. Rursus essentia creaturarum non ideo tales sunt, aut talem habent connexionem prædicatorum essentialium, quia respiciunt tales rationes vel exemplaria divina, sed potius ideo Deus cognoscit unamquamque rem possibilem in tali essentia et natura, quia talis est cognoscibilis et factibilis, et non alias; ergo essentia hoc modo sumpta, licet in Deo habeat rationem vel exemplar, non dicitur essentia ab hac habitudine sola ad exemplar ut sic. Adde etiam existentiam creatam vel possibilem habere in Deo exemplar, quamvis non distinctum ab exemplari ipsius essentia. Nihil enim potest habere in Deo causam efficientem, quod non habeat exemplarem, quia Deus nihil operatur nisi ut intellectuale agens.

18. Præterea, quod spectat ad alteram partem de existentia, quam dicunt supra essentiam solum addere respectum ad Deum, ut ad causam efficientem, aut sentiunt existentiam consistere in hoc respectu, aut secum afferre hunc respectum. Primum est plane falsum, quia existentia rei absolute non est respectus, sed absolutum quid. Item, quia ille respectus ut actu sit in rerum natura, fundatur seu adhæret creaturæ existenti. Et quidem si intelligatur esse relatio realis prædicamentalis, supponit creaturam jam factam et existentem; si autem sit sermo de habitudine transcendentali dependentia ad Deum, hæc non est existentia creaturæ, sed causalitas ejus; unde non tantum ratione, sed ex natura rei distinguitur ab existentia creaturæ, ut ostensum est in disputat. 18, et infra, disputat. 48, iterum attingetur. Secundum autem est verum, scilicet, quod actualis exis-

tentia creaturæ secum habeat conjunctum hunc respectum ad Deum, sed tamen eundem habet secum conjunctum essentia actualis, quæ talis esse non potest nisi per efficientiam Dei; non ergo recte distinguitur essentia ab existentia per hunc respectum. Et præterea, si existentia habet conjunctum hunc respectum, ergo est quid distinctum ab ipso; de ipsa ergo existentia, ut distincta a tali respectu, explicandum superest quo modo distinguatur ratione ab essentia; imo illud obscurius est quod Henricus ait, nec distinguere, nec sola ratione, sed intentione. Quid enim est distinguere intentione nisi mentis conceptione? Denique in illomet respectu creaturæ ad Deum potest distinguere essentia ab existentia, ut ratione distincta, et non per respectum, ut per se constat.

19. *Aliorum explanatio.*— Alii distinguunt ratione esse existentia ab esse essentia, quia unum concipitur per modum concreti, aliud per modum abstracti; ita sentit Lychetus, in 2, d. 1, q. 2, ubi imprimis ait, de mente Scoti, esse existentia et esse essentia idem esse, et omnino inseparabilia, quanquam Scotus, ibi, § *Quantum ad istum articulum*, non dicat esse idem, sed esse essentia nunquam separari realiter ab esse existentia. Tamen satis probabiliter hoc colligitur ex mente Scoti; nam cum ibi dicat, essentiam non esse separabilem ab existentia, et in 3, dist. 6, ex professo doceat non potuisse humanitatem Christi esse vel assumi sine propria existentia, plane sentit non distinguere in re ipsa. Unde Lychetus supra, in nota marginali, quæ est glossa ejus, addit: *Esse essentia et existentia dicunt unam et eandem realitatem, suntque idem realiter et formaliter distinguunturque sicut concretum et abstractum, quæ tantum distinguuntur ratione.* Verumtamen in hac sententia obscurum manet, quomodo hic habeat locum distinctio concreti et abstracti. Nam si loquamur de essentia et existentia, ut his nominibus significantur, utraque concipitur per modum abstracti, sicut materia et forma, vel sicut actus et potentia; concretum autem erit ens creatum constans ex esse et essentia. Si vero loquamur sub his nominibus esse essentia et esse existentia, utrumque habet eundem significandi modum, et subordinatur eidem modo concipiendi. Et interdum, juxta philosophorum usum, hæc vox, esse, sumi solet in vi nominis abstracti pro ipso actu essendi, quam existentiam etiam vocant, quæ vox apud Latinos non reperitur;

interdum vero sumitur in vi infinitivi, qui est proprius et latinus usus illius vocis, et sic non est proprie concretum neque abstractum, magis tamen accedit ad significationem concreti, quia significat effectum formalem ipsius actus essendi, ipsum vero actum solum ut exercentem illum effectum, sicut currere, sapere, et similia.

20. Hinc vero sumere posset aliquis occasionem dicendi essentiam et esse distinguere ratione, ut illa sit abstractum per modum formæ, hoc vero quasi concretum per modum effectus formalis exerciti; ens vero sit proprie concretum, quasi constitutum ex tali forma et effectu formali; sicut se habent cursus, currere et currere; sapientia, sapere et sapiens. Juxta quem modum distinctionis, essentia est proprie abstractum; nam est quasi forma, cujus effectus formalis est esse; constitutum autem per eam est esse et ipsum ens, quæ constitutio non est per rei compositionem, sed per identitatem. Qui modus dicendi potest habere fundamentum in Augustino, lib. 12 de Civitate, cap. 1, dicente: *Sicut ab eo quod est sapere, vocatur sapientia, sic ab eo quod est esse, vocatur essentia.* Et lib. 2 de Morib. Manich., cap. 2: *Ipsa natura (inquit) nihil est aliud quam id quod intelligitur in suo genere aliquid esse. Itaque ut nos jam novo nomine ab eo quod est esse vocamus essentiam, quam plerumque etiam substantiam nominamus, ita veteres, qui hæc nomina non habebant, pro essentia naturam nominabant.* Unde Calepinus, citans Augustinum, ait, vocem essentia a philosophis usurpari pro ipso esse cujusvis rei. Juxta hanc autem verborum proprietatem, licet essentia et esse seu existere distinguantur ratione prædicto modo, tamen essentia et existentia nec ratione distinguuntur inter se, sicut neque esse et existere inter se. Esse enim simpliciter et substantive dictum, idem est quod existere, ut in superioribus dictum est, et ex communi usu ipsorum verborum constat, et quia exponi non potest diversitas in rebus per illa verba significatis, et in conceptibus ultimis quibus subordinantur. Sic igitur etiam essentia et existentia idem erunt, solumque nominibus different, quia sicut a verbo *sum* et *esse* dicta est a Latinis essentia, quia per illam res est, seu quia est id quo aliquid est, ita a verbo *existo* et *existere*, sumptum est a philosophis nomen *existentia*, qua res existit. Atque eadem ratione consequenter asserendum est, esse essentia et existentia, si utrumque pro-

prie sumatur pro vero esse reali, non differre etiam ratione, sed tantum in nomine, quia ita inter se comparantur esse essentia, et existentia, sicut essentia et existentia inter se. Et in hunc modum sensisse videtur de his vocibus et conceptibus Gabriel, citato loco, ubi ait, *esse, ens, et essentiam*, non differre secundum rem significatam, sed solum secundum modos grammaticales, sicut verbum, participium et nomen; et similiter *esse* et *existere* idem significare, ideoque etiam *essentiam* et *existentiam* idem esse. Et eundem dicendi modum amplectuntur alii ex citatis auctoribus, et est sane probabilis. Solum necesse est declarare nonnullam majorem differentiam seu distinctionem rationis inter essentiam et existentiam, prout his vocibus a multis philosophis significantur, ratione cujus vere negatur existentia esse de essentia creaturæ, quod de ipsa essentia negari non potest.

21. *Aliorum in hoc sententia.*— Addunt ergo alii, essentiam et existentiam in hoc differre, quod essentia non dicit rem extra causas, sed absolute; existentia vero dicit rem in se habentem esse et extra causas suas. Quem modum dicendi Fonseca improbat, quia non declarat quid sit rem esse extra causas; nam vel hoc est referri ad causas, et hoc non est existere, ut contra Henricum probatum est, vel est accepisse esse a causis, et non amisisse, et hoc quidem est quasi prævium ad esse, non est tamen proprie et formaliter ipsum esse. Vel denique est rem non esse solum objective in intellectu, vel in potestate causarum, et hoc quidem declarat quid non sit, non tamen quid sit ipsa existentia, aut quo modo ab essentia distinguatur. Sed responderi potest, rem esse extra causas, nihil esse aliud quam esse in se ens actu; dicitur autem extra causas, ut declaretur non habere a se illam entitatem actualem, sed ab alio. Difficilius quidem est in ea sententia, quod esse et non esse extra causas commune est essentia et existentia; nam et essentia extra causas est cum facta res est, sicut existentia; et existentia erat solum in potentia causæ, et objective in intellectu, priusquam res fieret; ergo in hoc non potest constitui differentia inter essentiam et existentiam. Ad hoc tamen dicendum est, juxta distinctionem positam, aliud esse loqui de essentia et existentia juxta proprietatem et rigorem harum vocum, aliud vero extendendo prædictas voces ad eandem seu

similem significationem. Hæc enim vox, *existentia*, in rigore non significat existentiam (ut aiunt) in actu signato, seu ut conceptam et in potentia tantum, ut etiam Capreolus, loco citato, indicat, sed significat illam solum in actu exercito, seu ut actualem; nil enim repugnat hunc statum existentia aliqua voce significari, et ad hunc finem videtur inventa vox *existentia*. Unde, hoc ipso quod res abstrahatur ab existendo in actu exercito, jam non concipitur existentia prout hac voce significatur. Et quia hic status, seu hoc exercitium existendi, non est de conceptu essentia creaturæ, ut hac voce significatur, ideo recte dicitur existentiam addere essentia actum essendi extra causas suas; hic tamen status in re non differt ab ipsa entitate actuali essentia. Si vero nomen existentia extendatur ad eam, quæ est tantum in potentia, seu objective, fatendum est, differentiam positam non habere locum, sed, proportionem servata, idem omnino esse existentiam in potentia cum essentia in potentia, et existentiam in actu cum essentia in actu.

22. Juxta hanc veram doctrinam et rationem distinguendi essentiam et existentiam, plane consequitur solum distinguere essentiam ab existentia in eo rigore sumpta, tanquam ens in potentia ab ente in actu; atque ita non solum distinguere ratione, sed etiam realiter privative, tanquam ens et non ens, quia ens in potentia, ut supra dixi, simpliciter est non ens. Consequens autem videtur falsum, quia nos distinguimus saltem ratione inter essentiam et existentiam, tanquam inter duo extrema positiva et realia. Dices, concipi quidem illa extrema tanquam positiva et realia, non tamen ut actualia, sed abstrahendo in ea latitudine, in qua ens abstrahit ab ente in actu et in potentia. Sed contra hoc est, quia essentiam sub propria ratione essentia, non tantum ut potentialem, sed etiam ut actualem concipimus, et sic etiam illam ratione distinguimus ab existentia. Cum enim dicimus rem habere in actu suam essentiam et suam existentiam, non idem bis dicimus; non ergo sunt illæ voces synonymæ; ergo significata earum saltem ratione distinguuntur; unde in Christo supponimus esse duas essentias, et quarimus an sint duæ existentia; et in humanitate sunt duæ essentia partiales, scilicet, anima et corpus, et controversum est an sint duæ existentia; aliquid ergo addere oportet ad hanc distinctionem rationis declarandam.

23. *Auctoris explicatio.* — Dicendum ergo est, eandem rem esse essentiam et existentiam, concipi autem sub ratione essentiae, quatenus ratione ejus constituitur res sub tali genere et specie. Est enim essentia, ut supra, disput. 2, sect. 4, declaravimus, id quo primo aliquid constituitur intra latitudinem entis realis, ut distinguitur ab ente ficto, et in unoquoque particulari ente essentia ejus dicitur id, ratione cujus in tali gradu et ordine entium constituitur. Quomodo dixit Augustinus, 12 de Civitate, cap. 2: *Auctor essentiarum omnium, aliis dedit esse amplius, aliis minus, atque ita naturas essentiarum gradibus ordinavit.* Atque hac ratione solet essentia quidditatis nomine significari, quia illa est quae per definitionem explicatur, vel aliqua descriptione, per quam declaramus quidnam res sit, cujusve naturae. At vero haec eadem res concipitur sub ratione existentiae, quatenus est ratio essendi in rerum natura et extra causas. Nam quia essentia creaturae non hoc necessario habet ex vi sua ut sit actualis entitas, ideo quando recipit entitatem suam, concipimus aliquid esse in ipsa, quod sit illi formalis ratio essendi extra causas; et illud sub tali ratione appellamus existentiam, quod licet in re non sit aliud ab ipsamet entitate essentiae, sub diversa tamen ratione et descriptione a nobis concipitur, quod ad distinctionem rationis sufficit. Hujus autem distinctionis fundamentum est, quod res creatae de se non habent esse, et possunt interdum non esse. Ex hoc enim fit ut essentiam creaturae nos concipiamus, ut indifferentem ad esse vel non esse actu, quae indifferentia non est per modum abstractionis negativae, sed praecisivae; et ideo quamvis ratio essentiae absolute concipiatur a nobis etiam in ente in potentia, tamen multo magis intelligimus reperiri in ente in actu, licet in eo praescindamus totum id, quod necessario et essentialiter ei convenit, ab ipsa actualitate essendi; et hoc modo concipimus essentiam sub ratione essentiae, ut potentiam; existentiam vero ut actum ejus. Hac ergo ratione dicimus hanc distinctionem rationis habere in re aliquod fundamentum, quod non est aliqua actualis distinctio quae in re intercedat, sed imperfectio creaturae, quae, hoc ipso quod ex se non habet esse, et aliud potest ab alio recipere, occasionem praebet huic nostrae conceptioni.

24. Et hinc etiam patet ultima conclusionis pars; nam in hac locutione nomine crea-

turae non est intelligenda realis entitas actualis seu actu creata; nam, si cum hac reductione vel compositione fiat sermo, revera creatura essentialiter petit, actu existere, ut sit creatura. Atque in hoc sensu, sicut albedo est de essentia albi, ut album est, ita existentia est de essentia creaturae, ut res actu creata est; nam aequae vel magis formaliter illam constituit, quam albedo album. Unde sicut est inseparabilis albedo ab albo, quin destruat album, ita est inseparabilis existentia a creatura, quin destruat creatura, et ideo non recte infertur, si existentia sit de essentia creaturae praedicto modo sumptae, non posse creaturam privari existentia, quia solum sequitur non posse illa privari, quin destruat et desinat esse creatura, quod verissimum esse constat ex dictis, et ex dicendis amplius confirmabitur. Cavenda tamen est aequivocatio in illa voce, de essentia; nam, ut in principio hujus sectionis dicebam, interdum habere esse de essentia sua, significat habere illud ex se, et non ab alio, quomodo nulla creatura, etiamsi actu sit, habet esse de essentia sua; tamen nunc non ita loquimur, sed prout dicitur esse de essentia, id quod est primum et formale constitutum rei; quomodo albedo est de essentia albi ut sic, quamvis non a se, sed ab alio illam habeat. Hoc ergo modo existentia vere dici potest de essentia creaturae in actu constitutae, seu creatae, ut talis est. Cum autem negatur esse de essentia creaturae actu existere, sumenda est creatura ut abstrahit seu praescindit a creatura creata et creabili, cujus essentia objective concepta abstrahit ab actuali esse aut entitate, et hoc modo negatur esse de essentia ejus actu existere, quia non clauditur in conceptu ejus essentiali sic praeciso. Ad quae omnia sufficit distinctio rationis, vel realis negativa, quae est inter essentiam potentialem et actualem.

SECTIO VII.

Quidnam existentia creaturae sit.

1. *Aliquorum sententia.* — Exposita distinctione, et intellecto quid sit essentia, declarabitur facile quid proprie existentia sit, et hujus rei expositio doctrinam traditam amplius confirmabit. Quidam ergo ita loquuntur, ut dicant, existentiam creaturae esse accidens ejus; ita loquitur, Avicenna, lib. 5 suae Metaph., ubi ait, ens accidentaliter dici de creaturis, quia de formali significat esse,

quod eis accidit; quem imitatur D. Thom., Quodlib. 2, articulo tertio, citans Comment., 5 Metaphysic. Quod aliqui ex his, qui opinantur existentiam esse rem vel modum ex natura rei ab essentia actuali distinctum, putant in omni proprietate verum esse, asserentes existentiam esse quoddam accidens pertinens ad certum praedicamentum, nimirum ad praedicamentum Quando vel Quantitatis. Quorum fundamentum est, quia duratio et existentia idem sunt; nam durare nihil aliud esse videtur quam existere; sed duratio est accidens rei, quae durat, et proprie collocatur in praedicamento Quantitatis sub specie temporis, si duratio successiva sit, vel in praedicamento Quando, si sit alterius rationis.

2. *Rejicitur.* — Haec vero sententia ab omnibus fere Doctoribus rejicitur; nam esse aequae patet ac ipsum ens, cum ens ab esse dictum sit; unde, sicut ens non pertinet ad certum genus, sed transcendit omnia praedicamenta, ita et esse. Item quia per se est incredibile existentiam substantiae esse proprium accidens. Primo, quia alias non esset esse simpliciter, sed secundum quid, unde et generatio substantiae non esset generatio simpliciter, sed secundum quid, quia terminaretur ad quoddam accidens; nam terminatur ad esse, ut dicitur quinto Physic., capite primo. Secundo, quia si existentia esset accidens, ergo vel commune, vel proprium. Non primum, quia accidens commune potest abesse sine subjecti corruptione, et provenit ab extrinseco subjecto praexistenti. Neque etiam potest esse accidens proprium, quia proprium consequitur et resultat ex re jam existente; et ideo non per se primo fit per generationem vel creationem, sed resultat ex re producta per generationem vel creationem. Tertio, quia alias deberet existentia esse inherens subjecto, et ab illo pendens; unde oporteret illud supponere existens. Quarto, quia actus esse debet proportionatus potentiae; essentia autem substantialis, praesertim juxta hanc sententiam, est in potentia substantiali, ut per existentiam actuetur; non potest ergo existentia esse accidens, sed actus substantialis ejus. Tandem quia alias omnis essentia substantialis existens esset unum per accidens et non per se, quod est valde absurdum. Et haec rationes probant etiam existentiam uniuscujusque accidentis non posse esse rem alterius praedicamenti, sed existentiam quantitatis participare eandem rationem quantitatis, cum habeat per se extensionem propor-

tionatam quantitati, et per se pertineat ad complendum effectum formalem quantitatis, qui est esse quantum, et idem est, servata proportione, in qualitate et aliis. De duratione autem, vel negandum est esse in re idem omnino cum existentia, vel, si sunt omnino idem, negandum est durationem secundum rem esse accidens, sed solum secundum quemdam modum praedicationis aut denominationis nostrae, qui ad distinguenda praedicamenta sufficiat; de qua re dicemus infra, tractando de praedicationis.

3. *Sententia tenenda.* — Quapropter qui melius sentiunt, etiam supposita distinctione essentiae ab existentia, dicunt existentiam esse quemdam actum seu terminum essentiae ejusdem praedicamenti cum illa, quamvis in ea non directe, sed reductive collocetur. Ita sumitur ex D. Thoma, quaest. 5 de Potent., art. 4, ad 3; et late Capreol., in 1, dist. 8, quaest. 1, conclus. 3; et Cajetan., de Ente et essent., cap. 4, proxime ante quaest. 5, et cap. 5, quaest. 10, ad 8. Quae sententia, supposita distinctione, facile defendi potest. Nam quod aliqui objiciunt, quia si existentia habet propriam entitatem aut modum entis, non est cur non sit ens completum, vel cur sub aliquo genere non directe collocetur, hoc (inquam) facillime expeditur, et in simili quaestione ab omnibus necessario solvendum est, quoniam alias aequae probaret subsistentiam esse modum accidentalem, directe constitutum in aliquo praedicamento, et modum inherens suum etiam praedicamentum constituere. Dicendum ergo est in ea sententia, existentiam non esse ens completum, quia per se instituta est, ut sit actus essentiae unum per se cum illa constituens; et eadem ratione ad idem genus cum illa pertinere, non tamen directe, sed per reductionem, quia est per modum partis, seu actus ejusdem generis, et componentis unum per se cum illa. Et ideo contra praedictam distinctionem existentiae et essentiae, non sumus usi hujusmodi ratione, quod existentia sit vel non sit accidens.

4. *Objectioni respondetur.* — Solum posset objici, quia quando aliquid reducitur ad praedicamentum aliquod tanquam actus constituens, saltem necesse est ut ipsum constitutum directe collocetur in tali praedicamento; sed res existens, ut existens, non collocatur in aliquo praedicamento, quia series praedicamentorum abstrahunt ab actuali existentia; nam in praedicamento solum collocantur res secun-

dum ea prædicata, quæ necessario seu essentialiter eis conveniunt; ergo existentia nec reductivè potest ad prædicamentum pertinere. Unde e contrario etiam argumentari possumus: nam res completæ constituuntur in prædicamento secundum totum complementum, quod in suo genere habent; non constituuntur autem prout existentes sunt; ergo existentia non pertinet ad complementum earum; ergo erit accidens earum, et non faciet unum per se cum illis, sed per accidens; nam quod facit unum per se, pertinet ad complementum illius entis, quod constituit. Dicunt aliqui (fortasse ad vitanda hæc et similia argumenta), existentiam correspondentem essentialiter uniuscujusque prædicamenti, non tam reduci ad illud prædicamentum, quam esse supra omne prædicamentum, et participari ab unoquoque, tanquam quid excellentius omni re, et omni essentia collocata in prædicamento. Ego vero existimo, existentiam ut actu exercitam non proprie collocari in prædicamento, non propter excellentiam ejus, de qua infra dicemus, sed quia talis existentia non est proprie alia ab existentia potentiali seu in actu signato concepta, quæ in prædicamento collocatur; sed ut est in actu, dicit quemdam statum minime necessarium ad seriem prædicamentorum.

5. Proposita ergo argumenta recte declarant, quomodo existentia actualis non possit addere rem, aut modum realem supra totam entitatem essentialiter individua, quatenus est substantia creata, et omnino completa, et collocata directe in prædicamento substantiæ sub specie ultima. Quia solæ res singulares per se primo existunt; ergo res actu existens nullam rem addit supra totam substantiam individua in prædicamento collocatam. Patet consequentia, quia illa res neque est accidens, ut probatum est, neque est partialis vel incompleta substantia; alias ulterius compleret substantiam cui adjungeretur, quod esse non potest, quia sumebatur substantia omni modo completa in suo genere, et ut sic collocata in prædicamento substantiæ. Dicendum ergo est, substantiam existentem collocari in prædicamento substantiæ; tamen, quia collocari in prædicamento non est aliquid rei, sed rationis, ideo non indigere actuali existentia in actu exercito, ut in prædicamento collocetur; collocari tamen nihilominus prout quid existens est in actu signato, seu ut possibiliter existens. Ex quo necessario fit, ut ipsa actu existens non addat rem novam, seu

novum modum supra ipsam totam ut possibiliter existentem, ita ut additio fiat unius rei vel modi actualis supra aliam rem actualem, sed addit potius (ut ita dicam) seipsam totam; quia, cum erat tantum in potentia, nihil erat; et cum est actu, tota est aliquid.

6. Atque hinc etiam fit, ut non possit existentia ita esse aliquod incompletum ens, ut sit ex natura rei distinctum ab alio reali et actuali ente, cujus sit modus vel actus, et cum quo unum completum ens componat. Quia omne compositum seu completum ens creatum potest concipi cum toto suo complemento, et omni modo suo, ut præscindens ab actuali exercitio existentia, vel ut includens illam in esse possibili seu in actu signato. Quia ergo Doctores citati in hoc sensu vocant existentiam substantiam incompletam, et modum vel actum substantiæ, ideo eorum substantia nobis non probatur. Si autem loquerentur tantum secundum metaphysicam abstractionem rationis, sic concedi optime posset existentiam, ut a nobis concipitur ratione distincta ab essentia, esse quid incompletum, et concipi ut modum vel actum essentialiter. Sicut vocamus entia incompleta, differentias quibus contrahitur genus, aut hæcitatatem qua determinatur species ad esse individui, et modos quibus determinatur ens ad inferiora, quæ omnia non re, sed ratione distinguuntur a rebus quas contrahunt vel constituunt; et revera multi auctores citati pro secunda opinione in hoc tantum sensu aiunt existentiam esse modum essentialiter. Quod præsertim explicuit Fonseca, qui comparat hunc modum cum modis determinantibus ens ad genera summa; solumque differt a nobis, quod hujusmodi distinctionem ipse vocat formalem, et ex natura rei; nos autem solum distinctionem rationis fundatam in re. Citatque Fonseca in suam sententiam Alexandrum Alens., 7 Metaphys., text. 22, ubi in ultima quæstiuncula ex professo tractat præsentem quæestionem, et expresse docet nostram sententiam, et melius et clarius quam cæteri auctores illam declarat.

7. *Existentia quonam sensu dicatur contingenter de creatura.* — Et juxta hunc eundem sensum exponendum est, quod interdum a gravibus auctoribus dicitur, existentiam, seu existere, dici de creaturis contingenter seu accidentaliter; contingenter enim dicitur de creatura absolute sumpta, quia de se præscindit ab hoc, ut creata vel creabilis tantum

sit; et nomen creaturæ, ut dixi, in ea locutione in hac latitudine est accipiendum. Nam si creatura sumatur tantum pro re actu creata, illi, ut talis est, non contingenter, sed necessario convenit esse; illa vero necessitas non est absoluta, sed conditionata, secundum quam dixit Aristoteles, *rem, quando est, necessario esse.* Accidentaliter vero dicitur existere de creatura, non secundum rem quæ prædicatur, sed secundum figuram prædicationis, quia creaturæ secundum se conceptæ potest convenire existere et non existere, quamvis, quando non existit, jam revera non est creatura, nisi objective tantum, seu creabilis potius. Hæc autem contingens seu accidentaliter prædicatio non est signum distinctionis realis, vel ex natura rei inter essentialiter existentiam, quia prædicationes fiunt juxta modum concipiendi nostrum, et ita cum prædicari dicitur contingenter existere de essentia creaturæ, non concipitur essentia ut actualis. Sicut etiam differentia dividens genus dicitur accidentaliter prædicari de illo; et similiter individua de specie; et dici posset contingenter ei convenire, quamvis in re ipsa non distinguatur individuum ab specie, vel differentia a genere, quia ad has locutiones sufficit modus noster concipiendi et præscindendi.

8. *Aristoteles cur quæestionem an sit res, distinctam esse voluit a quæestione quid est.* — Atque hinc obiter intelligitur quomodo Aristoteles distinxit duplicem quæestionem de rebus, scilicet, an sint, et quid sint; ex quo aliqui colligunt, ipsum distinxisse existentiam, quæ inquiritur in quæestione an est, ab essentia, quæ, per quæestionem quid est, investigatur. Sed hæc nulla collectio est, quia Aristoteles non tantum in ente creato, sed in ente simpliciter illas quæestiones distinxit; et nos distincte inquirimus de Deo an sit, et quod sit; ad hoc ergo sufficit distinctio rationis. Est autem discrimen quoad hoc inter Deum et creaturas, quod in Deo distinguuntur hæc quæestiones solum ex nostro modo concipiendi habitudinem seu connexionem prædicati cum subjecto, scilicet, confuse, vel distincte; nos enim interdum concipimus aliquid prædicatum convenire alicui subjecto, non distincte concipiendo quo modo conveniat, an per se primo vel secundo, an per accidens; et ideo de Deo ipso possumus prius cognoscere quod sit, et dubitare quomodo esse illi conveniat, et an sit de essentia ejus. Atque hac ratione distinguimus quæestio-

nes an sit, et quid sit Deus, quamvis in re ipsum esse sit de quidditate Dei. At vero in creaturis majus est fundamentum ad distinguendas has quæestiones, si quæestio, an est, sit de actuali existentia. Duplex enim esse potest sensus quæestionis, an res sit. Unus, an actualiter existat; alter, an sit verum reale ens, quod esse possit. In hoc posteriori sensu vere non differt quæestio an est, a quæestione quid est, nisi ut communis a particulari, quia esse in potentia sumptum, seu ens prout dicit id, quod potens est esse, prædicatum est essentialiter, seu de quidditate creaturæ, ut in superioribus demonstratum est, quamvis, quia transcendens est, non ponatur in definitionibus rerum, ut dixit Aristoteles, 8 Metaphys., text. 49, quia in omnibus, tam generibus quam differentiis, includitur. Et ideo, hoc modo sumpto ente, distinguitur quæestio an sit, in qua præcisa ratio entis includitur, a quæestione quid sit res, in qua propria rei essentia et definitio investigatur. Alio vero sensu intelligi potest quæestio, an sit res, de existentia actuali; et sic multo majori ratione, fundata aliquo modo in re ipsa, distinguitur quæestio an sit, a quæestione quid sit res creata, scilicet, quia actu existere, absolute loquendo, non est de quidditate creaturæ. Tamen, sicut hoc verum est absque distinctione a parte rei inter existentiam et essentialiter actualem, ita etiam quæestiones illæ merito distingui possunt absque rerum distinctione.

SECTIO VIII.

Quas causas præsertim intrinsecas habeat creata existentia.

1. Quanquam ratio existentia, ejusque identitas cum essentia actuali, satis videatur ex dictis declarata et probata, tamen ad hujus materiæ complementum, majoremque veritatis confirmationem, et solutionem fundamentorum aliarum opinionum quæ in prima sectione proposita sunt, oportet multa alia exacte tractare, quæ de creata existentia inquiri ac desiderari possunt. Inter quæ primum locum tenet causarum cognitio, quam hic inquirimus.

2. Circa quam omnes philosophi, præsertim Catholici, in hoc conveniunt, omne esse seu existere extra Deum indigere causa efficiente extrinseca, et consequenter finali, quia efficiens per se non operatur nisi propter finem. Neque oportet, etiam secundum Aris-